

הראשון תחלה ציבור לחכמים ולמכשפים וקראן מיד בשם חרטמים ללמד על שאר המקומות כן: (טו) מיד רץ בטה אהרן. רמו בלשונם למ"ש רז"ל נס בחוך נס כשהוא מטה רץ ונלע אוחס: (סח) הכניס ידו בו. מפרש מ"ש ראה כל המופתים אשר שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה היינו מופת הנחש והלרעת וכמס"ל אות ס"א בשם הרמב"ן (רק שהרמב"ן מפרש שהמין והנחש כן ב' דברים ולפי"ד הפר"א הכל

(אחד) ובפרט מופת הנרעת לפי מס"ל פ"מ שהוא רומז על פרעה ועמו שהיו בו וודאי ראוי להעשות לפני פרעה (ויש לרמוז בלשון אשר שמתי בידך, שזהו הנרעת שעשאו בידו ממנו) וזה חולק ע"ד השמות רבה פ"ה, עיין מס"ש בס"ד בהגהותיו אות ט': (טו) וב"ב מכה בו עושין גם הם כן עד בו' שחין ולא יב"ו לעשות כן. תימא דהא צמח כניס שקודם לה כתיב ויעשו כן חרטמים בלתייהם להוציא את הכניס ולא יכלו וגו', ואמרין צמחדרין [טו] ובשמות רבה לפי שאין השד יכול בו' [ו]. ואולי כיון שאין כתוב שם ולא יכלו חרטומים לעמוד לפני משה כמ"ש בשחין, וא"כ משמע שם"מ אח"כ צמח ערוז ודבר באו לפני משה אלל פרעה (וגם בשחין באו ולא יכלו לעמוד והלכו להם) ועשו כן להביאם ג"כ, וגם בכניס עכ"פ היו עומדין וניסו לעשות כן ולא יכלו, אלל צמח שחין כתיב ולא יכלו חרטמים לעמוד לפני משה מפני השחין, ולא היה יכולת בידם לעמוד לפניו לנסות כלל אם יוכלו לעשות כן גם משם ולהלכה לא באו עוד לפני פרעה כלל. (וכתב הרמב"ן מפני הטעם, ולפי גירסת הילקוט במאמר הפר"א דלעיל הכניסו ידם לחינם והוציאו אותן מלפני פרעה עד יום מותו, והרי אעפ"כ באו אח"כ צמח דם עד שחין ולא נסו מן הנרעת. ואולי יש לחלק שזה היה רק בידם והשחין היה בכל גופם ונפיהם לכן היו נוסים לנא, גם לפ"ד הרמב"ן א"כ אחר שפרעה מכת השחין מכל מזרע כרה ג"כ מן חרטמים, והיו יכולין לנא לפני פרעה אח"כ, וכאן צמח"א משמע שמן השחין ואילו לא חזרו עוד לעמוד לפני משה) [ו].

דתן בו' שבפיך כאשר בו'. שמשון אמה אומר נלמד זה שצמחיה הרגו צמח פיו. וצלקוטי חורב כחז שס"ס של מי שמת לאיש הוא השם שהזכיר עליו והרגו ע"ש [ו]: (טו) ובשבא בו' שלח את עמי ויעבדני. כן הוא הנוסחא צמח"א הישנים, וצדפוס חדש

הגיהו ויחגו לי כלשון המקרא כאן, ולנ"י אפשר לומר שצמח"א מקרא זה דויעדני (הכחז להלן ס"פ) ללמוד ממנו לכאן פ"י ויחגו לי שהוא ג"כ בעצמות קרבות, וכלאמרין בחגיגה [ו]: כדכתיב צמחיה ונוצח לה, (וכן מחפרש אליהם דר"א דס"ל שם עולה שהקרינו ישראל צמחיה עולה ראה ה' על קבלת פני שכינה, וזהו שאמר ויעבדני צמחיה נקרב ראה, וע"ל ר"פ מ"ו אות ה'), ולא כדמקשינן שם ללמא חגא ממס ע"ש: (טו) אשר אישמע בקולו ושלח את ישראל. מנא מי ה' אשר אישמע בקולו אפילו לעשות דבר קטן כיון שלא ידעמיו, אף כי דבר גדול כזה לשלח את ישראל, וכמ"ש במילתא ר"פ בשלח על כי שלחנו את ישראל מעבדנו עכשיו ימרונו ננו כל בו' [ו]: (טו) מיד השליך אהרן

בטה בו'. אם לשון מיד דווקא, א"כ מפרש שפרשת כי ידבר אליכם פרעה [שמות ז] היא מקומה כאן (וכמו פרשת א"י דבר אל פרעה כי דם שפי' הרשעים שם כן ע"ש), כי צפעס הראשון כשנא אללו וא"ל מי ה' הוא שעשה מופת התנין, וכפשיה דקראי דכתיב [שמות ז] ויאמר ה' בו' בלכתך לשוב מצרימה ראה כל המופתים אשר שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה, דמפרש ליה כאן על מופת התנין והנרעת וכמ"ש הרמב"ן ג"כ וכמס"ל אות ס"ד צמח, וכתיב בלכתך לשוב בו' ועשיתם בו' דמשמע מיד בשיבה וביאה ראשונה לפני פרעה נלשוה לעשות: (טו) נחש שרף בו' נחשים שרפים. פירשתי לעיל פ"מ אות ל"ה ע"ש: (טו) קרא פרעה לחרטמים. מנא מ"ש ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים בו', היינו שחרטומים נקראים בלשון מצרים (כי איננה מלה עברית אלא מצרים או כשדים כמ"ש הראב"ע) חכמים ומכשפים, וכתבה תורה כאן צפעס

הוספות הרד"ל [ד] והוא חצי השני מן שם הג' שבשמות מ"ב, שהוא בת"ת מדתו של משה, והוא כולל חר"ג, וחציו השני הוא בגבורה, ובו דן אותו משה והרגו:

[ה] וי"ל שנגד שניהם אמר אח"כ בים כשהודה וענה מי כמכה כמ"ש לעיל פמ"ג, שנגד מה שאמר מי ה' אמר מי כמכה באלים בכל אלים ושרי מעלה שהיו עובדים להם, ונגד וגם ישראל בו' אמר מי כמכה נאדר בקדש, שמי כה' אשר רצונו היה להיות שמו נאדר למטה: [ו] ולפי' הטור על התורה בשם יש מפרשים להוציא את הכניס היינו להסירם ע"י כשפים כי להרבות בכניס לא רצו כלל ע"ש, א"כ מיושב דברי הפר"א. אלא שבאמת כי זה אינו נכון (אע"פ שלפי זה מתפרש יפה מה שחזר לכתוב ותהי הכנס באדם ובבהמה, שר"ל כיון שלא יכולו להוציאם ולהסירם מהן, נשארו באדם ובבהמה כמכת ה' בהם), חדא שלשון ויעשו כן משמע ווראי שעשו כמשה ואהרן להביא כניס ולא להסירם, (ונאמר להוציא להורות על מה שאמרו רז"ל שהשד אין יכול לברא כלום רק דמכניף להו ולכניס לא יכולו אף להכניסם, וזהו להוציאם ממקום שהם נמצאים ולהביאם לכאן). ועוד דא"כ יהיה משמע שבמכות האחרות היה יכולת בידם להסירם, וח"ו לומר כן, ואם היה יכולת בידן ווראי היו עושין כן, אלא ווראי זה היו יודעין שלא יוכלו להסירן ולא ניסו בזה כלל:

[ז] ויש לכווין ג"כ שלכן פסקה עבודה מאבותינו במצרים בתשרי כדאיתא בר"ה [יא]. כי המכות התחילו בניסן, וע"ל פ"ט אות כ"ז, וא"כ כיון שכל מכה היתה משמשת חדש, כלתה מכת שחין הששית באלול, וכיון שלקו בה באלול פסק כחם ובטלה עבודה מתשרי, (ולסדר רבינו בחי' פ') בא שהתחילו באב היה בתשרי מכת כניס שלא יכלו להוציא ואמרו אצבע אלקים היא, י"ל ג"כ שלכן מיד ששלטה בהן המכה בתשרי פסקה העבודה):

פירוש מהרז"ו

ונעשה נחש שרף. סבירא ליה שמה שכתוב [שמות ז, י] ויהי לתנין, המטה שנהפך תנין ובלע כל התנינים ויבהל ממנו, וכן פירש רש"י